DATOS IDENTIFICATIVOS				
Da Inxustiza da Desigualdade á Riqueza da Diferenza				
Materia	Da Inxustiza da Desigualdade á Riqueza da Diferenza			
Código	O05M007V01109			
Titulación	Máster Universitario en Intervención Multidisciplinar na Diversidade en Contextos Educativos			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	4.5	OP	1	1c
Lingua de impartición				
Departamento				
Coordinador/a	Mayobre Rodríguez, Purificación			
Profesorado	Carrera Fernández, María Victoria Gómez Suárez, Águeda Lameiras Fernández, María Mayobre Rodríguez, Purificación			
Correo-e	pmayobre@uvigo.es			
Web	http://http://webs.uvigo.es/hildegart; http://webs.uvigo.es/pmayobre/			
Descrición xeral	Esta materia trata de presentar as definicións e redefinicións da categoría de xénero e a súa intersección coa etnia, a idade, a preferencia sexual, como coas culturas non hexemónicas, entre outras, co fin de dar a coñecer as complexas interseccións constitutivas das relacións e das identidades subalternas. Tamén preténdese analizar como se constrúe a diferencia e como o diferente tende a equipararse co particular, co deficiente, co periférico fronte ao universal e central- orixinando relacións de poder asimétricas. En definitiva, poder recoñecer o qué é o xénero, o por qué do xénero e o para qué do xénero. Todas as culturas utilizan as diferencias biolóxicas (físicas) como base para faceren distincións sociais que supoñen a asignación de valores, cualidades e normas en función do sexo ao que pertenecemos. Este proceso, que comenza no nacemento e se estende ao longo de toda a vida das persoas, coñécese co nome de socialización sexo-xenérica, segundo a cal, sobre a base da existencia de dous sexos biolóxicos diferentes (sexo) constrúense as características, trazos e conductas socialmente aceptadas para cada un deles (estereotipos de xénero) sen dar cabida a individualidades que se constrúan e desenvolvan más aló desta dicotomía hexemónica. Desta forma, nas sociedades patriarcales, o mundo configúrase en dúas esferas diferenciadas: a masculina e a feminina; en dous submundos non só diferentes, senón subordinados, ou o que é o mesmo, desiguais. A esfera masculina, xerárquicamente superior, que constitúe o referencial, a norma; e a esfera feminina, xerárquicamente subordinada, que constitúe o desviado, o outro. Esta realidade construída desigual e asimétrica foise maquillando nas últimas décadas, nas que se desdebuxan as súas formas máis discriminatorias e sexistas, que xa non son politicamente correctas, cara a formas máis sutís e encubertas coas que seguir mantendo a xerarquía entre os xéneros, o que non supuxo un verdadeiro CAMBIO ESTRUCTURAL. Así, consideramos que o xénero e a identidade sexual son dous sistemas relacionais que se transforman, segundo as coordenadas socioeconómicas e culturais de cada época e espacio concreto. Todas as culturas institúen -co fin de modelar a organización social-, procesos políticos formais e informais que troquelan o alcance do permitido e, por ende, o ámbito do que non se acopla ao pautado: a diversidade. De aí que o pautado sexa o hexemónico. Os indicadores das restriccións sexuais son moi variables nos distintos momentos históricos e nas distintas culturas. Postulados tales como a universalidade da dominación masculina e da subordinación social da muller, ou da heteronormatividade sexual, como realidades transhistóricas e panculturais, van a ser debatidas e examinadas nesta materia proposta.			

Competencias de titulación	
Código	
A1	Comprender os principios básicos dos grandes ámbitos da diversidade dende unha perspectiva multidisciplinar
A3	Adquirir instrumentos conceptuais e metodolóxicos que faciliten a análise e reflexión sobre as prácticas profesionais relacionadas co tratamento da diversidade, en especial de aquelas que posúen un alto grao de innovación
A12	Relacionar os contidos do mestrado coa experiencia persoal e con situacións educativas reais
A15	Promover unha actitude positiva cara as ideas e as prácticas educativas innovadoras relacionadas coa diversidade
A16	Adquirir condutas de respecto e de axuda. Ser sensibles a todo tipo de diversidade

Competencias de materia		
Resultados previstos na materia	Tipoloxía	Resultados de Formación e Aprendizaxe
Ser competente para visualizar e poder cuestionar o sexismo e o androcentrismo imperante na nosa cultura	saber	A1
Mostrar ao alumnado a diversidade de sistemas sexo/xenero existentes no mundo	saber	A15
Fomentar o recoñecemento da alteridade mediante o respeto á diversidade e ás culturas non hexemónicas.	saber	A16
Incentivar a perspectiva crítica fronte á realidade respecto a construcción das identidades sexuais	saber Saber estar / ser	A3
Conseguir que o alumnado aprendan a aplicar os coñecementos e métodos científicos adquiridos nesta materia para a comprensión doutras disciplinas do seu currículo e no exercicio da súa actividade profesional.	saber facer	A12

Contidos	
Tema	
CONCEPTUALIZACIÓN SEXO/XÉNERO	Definición sexo Definición xénero
CONSTRUCCIÓN DA IDENTIDADE SEXO-XÉNERO NA CULTURA OCCIDENTAL	1. Asignación de sexo e xénero 2. Proceso idealizado do desenvolvemento da identidade sexo/xénero
IDENTIDADES MÁIS ALÁ DO MODELO DOS SEXOS/DOUS XÉNEROS/ HETEROSEXUALIDADE	Outras identidades
IDENTIDADE HETERONORMATIVA:	1.- Conformidade de xénero. 2.- Sexismo, homofobia e discriminación á transgresión dos estereotipos e roles de xénero.
UNHA PEDAGOXÍA TRANSGRESORA: ROMPENDO O MODELO HETERONORMATIVO	1. A lexislación educativa en España como marco para o desenvolvemento de programas de igualdade e inclusión da diversidade. 2. Programas de igualdade e inclusión da diversidade. 3. Unha proposta: utopía e transgresión no ámbito educativo formal.
TEORÍAS FEMINISTAS: DEBATES E TENDENCIAS CONTEMPORÁNEAS	1. Antecedentes históricos e ideolóxicos do feminismo 2. Teorías e discursos feministas dos séculos XX-XXI Contexto histórico, social e político. Contexto filosófico: 1. Posmodernidade: A mirada múltiple da realidade 2. Psicanálise: A mirada múltiple do suxeito 3. Contexto feminista: Do feminismo radical ao feminismo cultural Da teoría de xénero aos feminismos posmodernos Do feminismo nómade á teoría queer.
A POLÍTICA DO SIMBÓLICO E O AXENCIAMENTO DE NOVAS IDENTIDADES	Orientacións e recursos para propiciar o axenciamento de identidades non androcéntricas.
ETNICIDADE E SISTEMA SEXO/XÉNERO I	1. Introducción á antropoloxía da sexualidade. 2. A contrucción da feminidade e da masculinidade desde unha perspectiva transcultural. 3. A comparación etnográfica en torno ó xénero.
- ETNICIDADE E SISTEMA SEXO/XÉNERO II	1. A familia dende a perspectiva transcultural. 2. A institucionalización dos terceiros xéneros. 3. Identidade de xénero e prácticas sexuais.

Planificación			
	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	7	0	7
Traballos de aula	20	35	55
Traballos tutelados	0	44.5	44.5
Outros	5	0	5

Actividades introdutorias	1	0	1

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesorado dos contidos sobre a materia obxecto de estudo, bases teóricas e/ou directrices dun traballo, exercicio ou proxecto a desenvolver polo ou pola estudante.
Traballos de aula	O/a estudante desenvolve exercicios ou proxectos na aula baixo as directrices e supervisión do profesor ou profesora. Pode estar vinculado o seu desenvolvemento con actividades autónomas do/da estudante.
Traballos tutelados	O alumnado, de xeito individual ou en grupo, elabora un documento sobre a temática da materia ou prepara seminarios, investigacións, memorias, ensaios, resumos de lecturas, conferencias, etc. Xeralmente trátase dunha actividade autónoma do estudantado que inclúe a procura e recollida de información, lectura e manexo de bibliografía, redacción...
Outros	
Actividades introdutorias	

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Traballos de aula	A atención ao alumnado realizarase a través de diversas vías: a través da plataforma Faitic, por correo electrónico, telefónicamente e na propia aula de 20 a 21 horas os xoves e venres. As/os estudantes tamén poderán usar as horas de titoría que ten o profesorado no seu gabinete
Traballos tutelados	A atención ao alumnado realizarase a través de diversas vías: a través da plataforma Faitic, por correo electrónico, telefónicamente e na propia aula de 20 a 21 horas os xoves e venres. As/os estudantes tamén poderán usar as horas de titoría que ten o profesorado no seu gabinete

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos de aula	Asistencia á clase e participación	30
Traballos tutelados	Valoración do traballo tutelado	60
Outros	Actividade de módulo	10

Outros comentarios sobre a Avaliación

Para aprobar a materia compre alcanzar o 50% da puntuación das actividades de aula e o 50% do traballo tutelado. As actividades non superadas na primeira convocatoria poderán ser recuperadas na convocatoria de xullo.

O alumnado que por motivo xustificado non poda asistir a todas as sesións presenciais contará con actividades alternativas.

ALUMNADO NON PRESENCIAL:

Participación actividade de modulo: 10%, ata 1 punto

Traballo: 90%, ata 9 puntos

Bibliografía. Fontes de información

BURGOS, ELVIRA: Identidades entrecruzadas, *Thémata. Revista de filosofía,* N, 39 (2007), 245-253. En el siguiente enlace: http://www.tlsbat.net/artxiboak/berdintasuna/identidades_entrecruzadas.pdf

CARRERA, MARÍA VICTORIA., LAMEIRAS, MARÍA E RODRÍGUEZ, YOLANDA: Obstáculos para la educación sexual en el siglo XXI, *Sexología Integral*, N, 4(2007), 151-154.

GÓMEZ, ÁGUEDA: *Etnicidad y tercer género*. En *Congreso Internacional 1810-2010: 200 años de Iberoamérica, 2010.*

MAYOBRE, PURIFICACIÓN: La formación de la Identidad de Género. Una mirada desde la filosofía. En José María Esteve y José Vera (Coords.), *Educación Social e Igualdad de Género*. Málaga, Ayuntamiento de Málaga, 2006, pp. 21-59. En el siguiente enlace: http://webs.uvigo.es/pmayobre/textos/varios/identidad.doc

BIBLIOGRAFÍA BÁSICA

ARENDT, HANNAH: *La condición humana*, Barcelona, Paidós, 1998.

BACHOFEN, JOHANN JACOB: *El matriarcado. Una investigación sobre la ginecocracia en el mundo antiguo según su naturaleza religiosa y jurídica*, Madrid, Akal, 1992.

BELTRÁN, ELENA y otras: *Feminismos: debates teóricos contemporáneos*. Madrid, Alianza Editorial, 2001.

BOURDIEU, PIERRE: *La distinción*, Madrid, Taurus, 1998.

BRAIDOTTI, ROSI.: *Sujetos nómades: corporización y diferencia sexual en la teoría feminista contemporánea*, Buenos Aires, Paidós, 2000.

BRITZMAN, DEBHORA: La pedagogía transgresora y sus extrañas técnicas. En R.F. Mérida (Ed.), *Sexualidades transgresoras: una antología de estudios queer.* Barcelona, Icaria, 2008, pp. 197-229.

---- *Qué cuenta como una vida. La pregunta por la libertad en Judith Butler*, Madrid, Mínimo Tránsito/A. Machado Libros, 2008.

---El *género en disputa. El feminismo y la subversión de la identidad*, México, Paidós, 2001, (Orig. 1990).

BUTTARELLI, ANNAROSA e outras: *Oltre l´uguaglianza: le radici femminili dell´autorità*, Napoli, Liguori, 1995.

CAVARERO, ADRIANA: *Corpo in figure. Filosofia e politica della corporeitá*, Milano, Feltrinelli, 1995.

CIGARINI, LIA: *La política del deseo: la diferencia femenina se hace historia*, Barcelona, Icaria, 1996.

--- *La risa de la medusa. Ensayos sobre la escritura*, Barcelona, Anthropos, 2001.

COLLIN, FRANÇOISE: Una herencia sin testamento en *Feminismos fin de siglo. Una herencia sin testamento*, Fempress especial. Disponible en: http://www.fempress.el

COLAPINTO, JHON: *As nature made him: the boy who was raised as a girl*, New York, Harper-Collins, 2000.

DIOTIMA: *Traer al mundo el mundo: objeto y objetividad a la luz de la diferencia sexual*, Barcelona, Icaria, 1996.

--- *La sapienza di partire da sé*, Napoli, Liguori, 1996.

FAUSTO-STERLING, ANNE: *Cuerpos sexuados*. Barcelona, Melusina, 2006.

FOUCAULT, MICHEL. *Vigilar y Castigar. El nacimiento de la prisión*. México, Ed. Siglo XXI, 1975

---*Nacimiento de la biopolítica*. En Gabilondo, A. (ed.) *Estética, Ética y Hermenéutica,* Barcelona, Paidós, 1978.

FREIRE, PAULO: *La educación como práctica de la libertad*, México, Siglo XXI, 1967.

FUSS, DIANE: *Inside/Out: Lesbian Theories, Gay Theories*, New York, Routledge, 1991.

GODELIER, MAURICE: *La producción de grandes hombres,* Madrid, Akal, 1997.

GUASCH, OSCAR: *Héroes, Científicos, Heterosexuales y Gays. Los varones en perspectiva de género,* Barcelona, Bellaterra, 2006.

HERITIER, FRANCOIS: *Masculino/femenino. El pensamiento de la diferencia*, Barcelona, Ariel Antropología, 2002.

--- *Éthique de la différence sexuelle*, Paris, Le Minuit, 1984.

--- *El cuerpo a cuerpo con la madre. El otro género de la naturaleza. Otro modo de sentir.* Barcelona, *La* Sal, 1985.

--- *Amo a ti. Bosquejo de una felicidad en la historia***.** Barcelona**,** Icaria.

--- *Ser dos*, Barcelona, Paidós, 1998.

LAMEIRAS, MARÍA Y CARRERA, MARÍA VICTORIA (2009). *Educación sexual. De la teoría a la práctica*. Madrid: Pirámide.

LAURETIS, TERESA DE, *Diferencias. Etapas de un camino a través del feminismo*, Madrid, horas y Horas, Madrid, 2000.

---*Technologies of Gender: essays in theory, film, and fiction,* Bloomignton, Indiana University Press, 1987.

LONZI, CARLA: *Escupamos sobre Hegel. La mujer clitórica y la mujer vaginal*, Barcelona, Anagrama, 1981.

LÓPEZ AUSTIN, ALFREDO: *Cuerpo humano e ideología. Las concepciones de los antiguos nahuas*, 2 v. México, UNAM, IIA, 1980.

MAUSS, MARCELL: *Ensayo sobre el Don. Forma y razón del intercambio en las sociedades arcaicas*, en Sociología y Antropología. Madrid, Tecnos, 1971

---*Sexo y temperamento en tres sociedades primitivas*, Barcelona, Paidós, 2006.

MOORE, HENRIETTA: *Antropología y feminismo*, Madrid, Cátedra, 1999.

NASH, MARY: *Mujeres en el mundo: Historia, retos y movimientos,* Madrid, Alianza Editorial, S. A., 2004.

--- (comp): *Transexualidad, transgenerismo y cultura: antropología, identidad y género*, Barcelona, Talasa, 1998.

PIKAZA, XAVIER : *La mujer en las grandes religiones*, Bilbao, Desclée de Brower, 1991.

PITT-RIVERS, JULIAN: *Antropología del honor o política de los sexos*, Barcelona, Crítica, 1979.

PIUSSI, ANNA MARÍA, MAÑERU, ANA: *Educación, nombre común femenino*, Octaedro, Barcelona, 2006

REED, EVELYN: *La evolución de la mujer: del clan matrilineal a la familia patriarcal*, México DF, Fontamara, 1980.

RESTAINO, F. y CAVARERO, ADRIANA, Le filosofie feminista, Torino, Paravia, 1999.

ROSCOE, WILL: *The Zuni Man-Woman*, Albuquerque, University of New Mexico Press, 1991.

RUBIN, Gayle, El tráfico de mujeres. Notas sobre la economía política del sexo, en Marta Lamas (comp.), *El género: la construcción cultural de la diferencia sexual*, México, UNAM, 1996.

SEGARRA, MARTA (Ed.): *Entrevistas a Hélène Cixous. No escribimos sin cuerpo*, Barcelona, Icaria, 2010

---*Matria. El horizonte de lo posible*, Madrid, Siglo XXI, 2006.

VALCARCEL, AMELIA: *Rebeldes: hacia la paridad*, Plaza y janés, Barcelona, 2000

VIÑUALES, OLGA:*Lesbofobia,* Barcelona, Bellaterra, 2002.

WILLIAM FOSTER, DAVID: *Producción cultural e identidad homoerótica: teoría y aplicación,* San José, Universidad de Costa Rica, 2000

WEBS:

http://webs.uvigo.es/hildegart/HildegartWeb/Grupo_de_Investigacion.html

Recomendacións